

Gradut verkkoon – vai digiarkistoon?

Posted on 25.10.2013 by helehilt
2

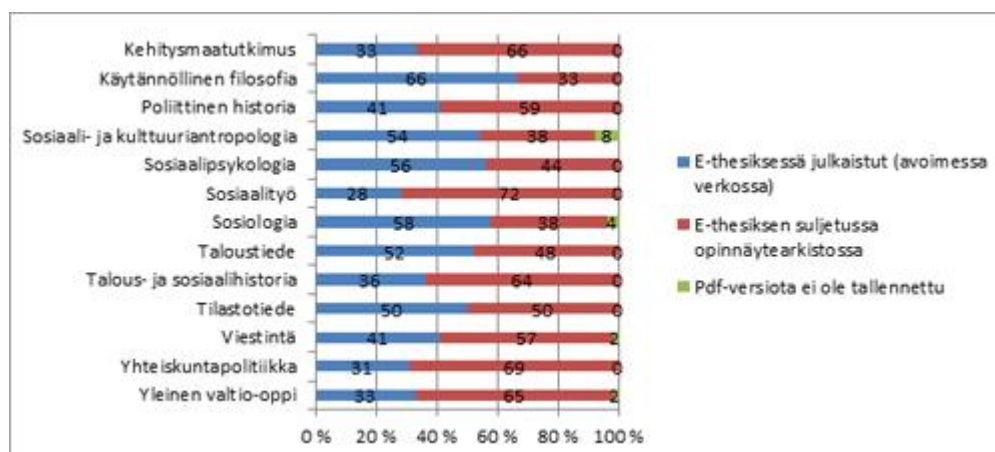
Syksystä 2012 alkaen on HY:n valtiotieteellisessä, oikeustieteellisessä sekä matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa edellytetty gradun tallentamista pdf-tiedostona E-thesis-palveluun. [1] Ohjeistuksena on, että gradusta tehdään ensin pdf-tiedosto, josta tekijä printtaa tarkastukseen jätettävät kappaleet – ja tallentaa sitten pdf:n joko julkaistavaksi tai arkistoitavaksi E-thesikseen.

Mikäli tekijä ei tallennuksen yhteydessä hyväksy verkkojulkaisusopimusta, gradun pdf-versio päätyy E-thesiksen suljettuun digitaaliseen opinnäytearkistoon. Tällöin se on luettavissa niin sanotuilla opinnäytekiostokoneilla eli tähän tarkoitukseen tuotetuilla työasemilla, joita on toistaiseksi neljä pääkirjaston kerroksissa K4, 4, 5, ja 6. Opinnäytekiostokeissa graduja voi tekijänoikeussyistä vain lukea; tallentaminen on estetty.

Jos tekijä hyväksyy verkkojulkaisusopimuksen, gradu hyväksytään julkaistavaksi E-thesiksessä sen jälkeen, kun tiedekunta on virallisesti hyväksynyt sen. Gradun verkkojulkaisemiseen on viime vuosien aikana kannustettu muun muassa tiedekuntakohtaisia arvosanarajoja poistamalla, mutta edelleen moni gradun tekijä haluaa työnsä päätyvän vain E-thesiksen suljettuun opinnäytearkistoon. Syitä tähän on monia, kuten työn arkaluonteisuus, epävarmuus arvosanasta, epätietoisuus tekijänoikeuksiin liittyvistä seikoista tai mahdollisuus julkaista työ jonkin kaupallisen kustantajan välityksellä. Lisäksi eri tieteenaloilla voi olla eroja siinä, kuinka kannustavasti avoimeen verkkojulkaisemiseen suhtaudutaan.

Valtiotieteellisen tiedekunnan gradujen julkaisuprosentteja

Esimerkkinä tallennettujen gradujen julkaisemisaktiivisuudesta näkyy alla valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden jakauma oppiaineittain lukuvuoden 2012-2013 aikana.

Kaavion luvut ovat prosentteja kaikista tiedekunnan oppiaineissa hyväksytyistä graduista ajanjaksolla lokakuu 2012 – kesäkuu 2013. Eniten E-thesiksessä julkaistuja graduja oli käytännöllisen filosofian opiskelijoilla, 66% kaikista hyväksytyistä. Lisäksi vähintään 50% kattavuus verkkojulkaisemisessa oli sosiaali- ja kulttuuriantropologiassa, sosiaalipsykologiassa, sosiologiassa, taloustieteessä sekä tilastotieteessä. Vähiten julkaistuja graduja oli puolestaan

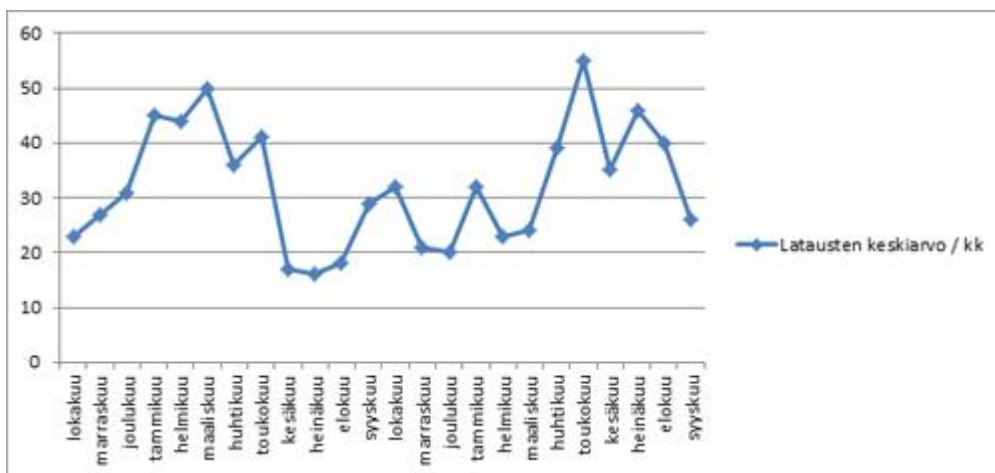
yhteiskuntapolitiikan oppiaineessa, vain 31 % kaikista hyväksyistä. Koko tiedekunnan keskiarvo E-thesiksessä julkaistuista graduista oli 43%. Lisäksi 3% tiedekunnassa hyväksytyistä jätti tallennuksen tekemättä.

Kirjaston palvelutoiminnan ja tiedontarvitsijoiden kannalta olisi suotavaa, että mahdollisimman moni päätyisi julkaisemaan työnsä E-thesiksessä. Toisaalta edellä mainittu Valtiotieteellisen tiedekunnan keskiarvo edustaa melko normaalia gradujen verkkojulkaisemisen astetta, sillä samansuuntaisia 40-50% lukuja esiintyy muissakin kotimaisissa yliopistoissa, kuten Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistoissa. Poikkeuksena on Tampereen yliopisto, jossa gradujen verkkojulkaisemisen aste on viime vuosina ollut yli 80%. Tähän on syynä etenkin yhtenäinen, verkkojulkaisemista tukeva ja siihen ohjaava kulttuuri. Hyväksyessään verkkojulkaisemisen Tampereen yliopiston graduntekijä myös välttyy kolmen gradukappaleen sidottamiskuluilta.

Verkkograduilla runsaasti latauksia

Yliopistojen digitaalisissa arkistoissa julkaistuihin graduihin liittyy samoja etuja kuin open access – julkaisemiseen yleisemminkin. Tieto välittyy tehokkaasti ja omaa työtä on helppo markkinoida. Näin gradu voi saada huomattavan määrän lukijoita ja mahdollisesti myös viittauksia muissa opinnäytteissä, tieteellisissä julkaisuissa tai vaikkapa sosiaalisessa mediassa.

E-thesiksessä julkaistujen gradujen suhteellisen korkeaa käyttöastetta voidaan havainnollistaa [simplestats](#) –tilastointiohjelman avulla saatavilla latausluvuilla. Simpletatsista voidaan hakea HY:n opinnäytteiden lataustilastoja vuodesta 2010 alkaen. Seuraavassa on esimerkkinä valtiotieteellisessä tiedekunnassa lokakuussa 2011 hyväksytyjen ja E-thesiksessä julkaistujen gradujen (10 kpl) latausten kuukausittaiset keskiarvot aikavälillä lokakuu 2011 – syyskuu 2013 (24 kuukautta).

Kuten kaaviosta voidaan huomata, gradujen latausluvut näyttäisivät vaihtelevan varsin paljon kuukausittain, mutta kiinnostusta niitä kohtaan joka tapauksessa riittää myös pidemmällä aikajänteellä. Otannassa mukana olevia graduja ladattiin kutakin 24 kuukauden ajanjaksolla keskimäärin 29 kertaa kuukausittain. Yksittäisten gradujen kohdalla vaihtelu oli suurta: vähiten latauksia saaneella oli 570 latausta koko jaksolla, kun taas eniten latauksia saaneella luku oli 1200. Kaikkien 10 gradun latausten yhteismäärä 24 kuukauden jaksolla oli 7671.

Kirjasto mukana kehittämistyössä

Kirjasto on ollut aktiivisesti luomassa ja kehittämässä opinnäytteiden verkkojulkaisemiseen liittyviä palveluita. Tavanomaista kirjaston tukipalvelua on muun muassa ohjeiden laatiminen ja opiskelijoiden neuvonta. Lisäksi kirjastossa on tehty tallennettuihin graduihin liittyvää metadatan täydentämistä muun muassa sisällönkuvailukentissä.

Kirjaston verkkopalveluissa tehdään teknisempää kehittämistyötä. Parhaillaan on käynnissä hanke, jonka tuloksena kuluvan syksyn aikana pilotoidaan prosessia, jossa gradun tallentamisen jälkeen myös tarkastus ja arvostelu voidaan toteuttaa sähköisesti samassa järjestelmässä (DSpace). Lisäksi prosessiin kytkeytyy toisessa järjestelmässä (Urkund) tapahtuva plagiaatintarkistus. Gradun sähköistä tarkastusprosessia pilotoidaan aluksi humanistisessa ja käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa, mutta jatkossa uusi malli otettaneen käyttöön useimmissa Helsingin yliopiston tiedekunnissa.

Teksti ja kuvat:

Mika Holopainen

Tietoasiantuntija

Keskustakampuksen kirjasto

Helsingin yliopiston kirjasto

[\[1\]](#) E-thesiksen opinnäytteet sisältyvät Helsingin yliopiston digitaaliseen arkistoon Heldaan.